

II. KONZULTÁCIÓ

1. LEXICA
2. NÉVSZÓRAGOZÁS
 - 2.1. III. DECLINATIO
 - 2.2. IV. DECLINATIO
 - 2.3. NÉVMÁSOK
3. KÖTELEZŐ KIFEJEZÉSEK

1. REGULÁK – SZÁLLÓIGÉK

corpus dēlictī, homō novus, **veterēs**, **vīs māior**, **commūnis opīniō**, **lēgēs duodecim tabulārum**, **status quō**, cāsus bellī,

Omnis dēfinitio in iure civili periculosa est.

Lēx specialis dērogat (lēgi) generali.

Nōn omne, quod licet, honestum est.

Similis simili gaudet.

Nomen est omen.

Unus testis nullus testis.

Manus manum lavat.

LEXICA

āctiō, **actiōnis f** – cselekmény, § kereset, per, peres eljárás

aliēnus, **-a**, **-um** – idegen, másé

animal, **animālis n** – élőlény, állat

animus, **-ī m** – szándék; indulat, lélek

appellō, **-āre**, **-āvī**, **-ātum** – hív, nevez (*kettős acc. – akit, aminek*)

bellum, **-ī n** - háború

caput, **capitis n** – fej, fejezet, § jogképes személy
jogképesség

cāsus, **-ūs m** – eset, alkalom; § baleset, véletlen

causa, **-ae f** – ok, ügy; § peres ügy, állapot, § jogalap, jogcím

cīvilis, **-e** – állam-, állami; civil; § civiljogi, polgári

cīvis, **civis mf** (plur. gen.: **civium**) - polgár

cīvitās, **civitātis f** - § város(állam), §(állam)polgárság

commūnis, **-e** – közös (amivel: dat.)

cōnsēnsus, **-ūs m** - § egyetértés, megegyezés

cōstituō, **-stituire**, **-stitui**, **-stitutum** – létrehoz, megalkot;

§ elrendel, megállapít, meghatároz, rendez, szabályoz

cōstitutīō, **-iōnis f** - §(császári) rendelet, § alkotmány

contractus, **-ūs m** - § szerződés

corpus, **corporis n** – test, § testület

crīmen, **-inis n** – bűn, vétek, § közbűncselekmény

dēlictum, **-ī n** - § (magán)bűncselekmény

dīcō, **-ere**, **dīxī**, **dictum** – mond, nevez

dominium, **-iī n** - §tulajdon, §tulajdonjog

ēdicō, **-ere**, **-dīxī**, **-dictum** – kimond, § kihirdet, hirdetményt kibocsajt; § elrendel

fidēs, **-eī f** – bizalom, hit; § ügylethűség, hiszem(űség)

frūctus, **-ūs m** – gyümölcs, § gyümölcsötetés

generālis, **-e** – általános

gēns, **gentis f** (plur. gen.: **gentium**) – nemzettség, nép

gradus, **-ūs m** – fok, fokozat; § rokonsági fok

homō, **hominis m** – ember, § rabszolga, szolga, alárendelt személy

hūmānus, **-a**, **-um** – emberi

imperō, **-āre**, **-āvī**, **-ātum** – elrendel, megparancsol

is, **ea**, **id** – ő, az

iūdex, **iūdicis m** – § bíró

iūs, **iūris n** – §jog(szabály), § a törvénykezés helye

lēx, **lēgis f** - törvény

magistrātus, **-ūs m** - § főhivatalnok, § főhivatal

maleficium, **-iī n** – gáztett, kár(okozás);

§(magán)bűncselekmény

manūmittō, **-ere**, **-misī**, **-missum** - § rabszolgát felszabadít

manus, **-ūs f** – kéz, § férji hatalom, családfői hatalom

mare, **maris n** - tenger

mōs, **mōris m** – szokás, hagyomány, erkölcs; mód

nātūrālis, **-e** – természetes

noster, **nostra**, **nostrum** – a miénk

obligō, **-āre**, **-āvī**, **-ātum** – megköt, kötelez

omnis, **-e** – minden, összes, egész

permittō, **-ere**, **-misī**, **-missum** – megenged

persōna, **-ae f** – §személy; szabad ember

poēta, **-ae m** – költő

possessiō, **possessiōnis f** – § birtok, birtoklás

proprius, **-a**, **-um** – saját, sajátja; jellemző

pūniō, **-ire**, **-ivī**, **-itum** – (meg)büntet

qui, **quae**, **quod** – aki, ami, amely

Quirītēs, **-ium m** - § a római polgárok hagyományos

megjelölése (nem fordítjuk)

senātus, **-ūs m** – senatus, öregek tanácsa

servitūs, **servitūtis f** - § rabszolgaság, §szolgalom

speciālis, **-e** – speciális, különös

status, **-ūs m** – állapot, § (jogi) helyzet

subiciō, **-icere**, **-iēcī**, **-iectum** – alávet, alárendel

summus, **-a**, **-um** – legfőbb, legmagasabb, legkiválóbb

testis, **testis mf** (plur. gen.: **testium**) – tanú

traditio, **-ionis f**

ūsus, **-ūs m** – szokás, használat, § elbirtoklás

ūsusfrūctus, **-ūs**, **-ūs m** - § haszonélvezet

āūtilitās, **-ātis f** – haszon, hasznosság, előny, érdek

vetō, **āre**, **-uī**, **-itum** – (meg)tilt

vis, **vis f** - erő

2. NÉVSZÓRAGOZÁS

2.1. A III. DECLINATIO

sing. gen. –is

A III. declinációs főnevek lehetnek: **-mássalhangzós tövűek;**
-i-tövűek (Ennek is két csoportja van: erős i-tövű és gyenge i-tövű).

A MÁSSALHANGZÓS TÖVŰ FŐNEVEK

rēx, regis m – király
imperator, imperatoris m – imperator
virtus, virtutis f – erény
lēx, legis f – törvény
iūs, iūris n – jog
tempus, temporis n – idő
nomen, nominis n – név
pater, patris m – apa, atya

sing. nom.: változó, különböző
sing. gen.: **-is**
nemük: m, f, n

	<i>singularis</i>			<i>pluralis</i>		
	<i>m. f.</i>		<i>n.</i>	<i>m. f.</i>		<i>n.</i>
<i>Nom.</i>	rēx	lēx	iūs	rēgēs	lēgēs	iūra
<i>Acc.</i>	rēgem	lēgem	iūs	rēgēs	lēgēs	iūra
<i>Gen.</i>	rēgis	lēgis	iūris	rēgum	lēgum	iūrum
<i>Dat.</i>	rēgi	lēgi	iūri	rēgibus	lēgibus	iūribus
<i>Abl.</i>	rēge	lēge	iūre	rēgibus	lēgibus	iūribus

GYENGE -I-TÖVŰ FŐNEVEK

A gyenge -i-tövű főnevek ragozása csak egy helyen tér el a mássalhangzós tövűek ragozásától. Tehát ragozásuknál a fenti táblázatot alkalmazzuk egyetlen megkötéssel: e főnevek **plur. gen. mindig –ium** végződést kap (az –um helyett). Itt mutatkozik meg az i-tő.

pl.

gens, gentis f

testis, testis mf

civis, civis mf

ERŐS -I-TÖVŰ FŐNEVEK: (az alábbi három semlegesnemű főnév)

Megnyilvánulási helyei: sing. abl.: **–i;**
plur. nom. és acc.: **–ia;**
plur. gen.: **–ium.**

animal, -is n – állat; **exemplar, -aris n** – példa; **mare, -is n** – tenger

-i-TÖVŰEK RAGOZÁSA

	<i>singularis</i>			<i>pluralis</i>		
	<i>m. f.</i> GYENGE -I-TŐ		<i>n.</i> ERŐS -I-TŐ	<i>m. f.</i> GYENGE -I-TŐ		<i>n.</i> ERŐS -I-TŐ
<i>Nom.</i>	civis	gens	mare	civēs	gentēs	<u>maria</u>
<i>Acc.</i>	civem	gentem	mare	civēs	gentēs	<u>maria</u>
<i>Gen.</i>	civis	gentis	maris	<u>civium</u>	<u>gentium</u>	<u>marium</u>
<i>Dat.</i>	civi	genti	mari	civibus	gentibus	maribus
<i>Abl.</i>	cive	gente	<u>mari</u>	civibus	gentibus	maribus

III. DECLINATIÓS MELLÉKNEVEK – Általában erős -i-tövűek.

Az erős-i-tő az alábbi helyeken nyilvánul meg:

- 1) sing. abl.: **i** ;
- 2) plur. nom. és acc.: **-ia**;
- 3) plur. gen.: **-ium**.

A III. DECLINATIÓS MELLÉKNEVEK FAJTÁI

1. EGYVÉGŰ MELLÉKNEVEK:

A III. declinatos főnevektől megkülönbözteti őket:

- sing. gen. végződését zárójelben adja meg a szótár,
- a nemnek megfelelő rövidítés hiányzik.

Pl. **fēlix (-icis)** → m.,f.,n. – szerencsés

2. KÉTVÉGŰ MELLÉKNEVEK:

A III. declinatio sajátosságának megfelelően itt sincs a hím- és a nőnem megkülönböztetve a ragozás során.

Pl. **omnis 2, (omnis, omne)** – minden, összes; **communis, -e** – köz-, közös; **naturalis 2** - természet(es)

-is → m. f.

-e → n.

(3. HÁROMVÉGŰ MELLÉKNEVEK)

Ragozási példák:

ius naturale

res corporalis

ius humanum

A vis HIÁNYOS FŐNÉV RAGOZÁSA

	sing.	plur.
nom.	vīs	vīrēs
acc.	vīm	vīrēs
gen.	vīs	vīrium
dat.	vī	vīribus
abl.	vī	vīribus

2.2. IV. DECLINATIO (-u-tövű főnevek)

Szótári alakjuk: sing. nom: **-us** (vagy -u)
 sing. gen.: **-us**

Genus: az –us végűek többsége hímnemű, de lehetnek nőneműek is. Az – u végűek semlegesneműek.

Példák:

fructus, fructus m – gyömolcs

magistratus, magistratus m – főhivatalnok, hivatal

senatus, senatus m – senátus

manus, manus f – kéz, csapat, férji hatalom

	<i>singularis</i>			<i>pluralis</i>		
	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
<i>nom.</i>	fructus	manus		fructūs	manūs	
<i>acc.</i>	fructum	manum		fructūs	manūs	
<i>gen.</i>	fructūs	manūs		fructuum	manuum	
<i>dat.</i>	fructuī	manuī		fructibus	manibus	
<i>abl.</i>	fructū	manū		fructibus	manibus	

2.3. NÉVMÁSOK

AZ is, ea, id (ő, az) RAGOZÁSA

Az is, ea, id névmás ragozása az I-II. declinációmellénevek ragozását követi,

kivéve: a *singularis genitivus* (névmási genitivus) **–ius**;

 a *singularis dativus* (névmási dativus) **– i**.

	<i>SING./3.</i>			<i>PLUR./3.</i>		
	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
<i>nom.</i>	is	ea	id	ei	eae	ea
<i>acc.</i>	eum	eam	id	eōs	eās	ea
<i>gen.</i>	←	eīus	→	eōrum	eārum	eōrum
<i>dat.</i>	←	eī	→	←	eīs/iīs	→
<i>abl.</i>	eō	eā	eō	←	eīs/iīs	→

A VONATKOZÓ NÉVMÁS RAGOZÁSA

qui, quae, quod: aki, ami, amely

	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
<i>Sg. nom.</i>	quī	quae	quod
<i>acc.</i>	quem	quam	quod
<i>gen.</i>	←	cūius	→
<i>dat.</i>	←	cuī	→
<i>abl.</i>	quō	quā	quō
<i>Pl. nom.</i>	quī	quae	quae
<i>acc.</i>	quōs	quās	quae
<i>gen.</i>	quōrum	quārum	quōrum
<i>dat.</i>	←	quibus	→
<i>abl.</i>	←	quibus	→

